

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
1856-09

meddelad i Stockholm den 16 juni 2009

KLAGANDE

AA

Ombud och offentligt biträde: Advokat Lena Isaksson
Box 179
901 04 Umeå

MOTPARTER

1. BB

Ställföreträdare och offentligt biträde: Advokat Anders Johnsson
Ahlgrens Advokatbyrå HB
Box 137
901 04 Umeå

2. Socialnämnden i Umeå kommun
Box 3045
903 02 Umeå

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Sundsvalls dom den 16 mars 2009 i mål nr 3-09, se bilaga

SAKEN

Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten ändrar kammarrättens dom och fastställer det slut länsrättens dom innehåller i frågan om vård av BB enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Dok.Id 73550

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2

Telefon
08-561 676 00
E-post: regeringsratten@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00-12:00
13:00-15:00

Regeringsrätten fastställer vad kammarrätten har beslutat om sekretess.

Regeringsrätten bestämmer att ersättning ska betalas till advokat Lena Isaksson som offentligt biträde för AA med 6 900 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete samt till advokat Anders Johnsson som offentligt biträde för BB med 10 295 kr (inklusive mervärdesskatt) varav 9 660 kr för arbete och 635 kr för tidsspillan.

YRKANDEN M.M.

AA yrkar att Regeringsrätten, med ändring av kammarrättens dom, lämnar Socialnämnden i Umeå kommuns ansökan om att BB ska beredas vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, utan bifall. AA anför bl.a. följande. BBs behov av vård och omsorg kan tillgodoses genom det gemensamma boende som hon och BB har tillsammans med mormor CC och hennes sambo DD, kompletterat med de stödinsatser som socialnämnden finner nödvändiga. Hon har en begränsad förmåga att vara en fullt ut i varje situation fungerande förälder på grund av sitt handikapp, men hon är medveten om detta och villig och angelägen om att få det stöd hon behöver för sin dotters skull. Hennes samtycke har inte ifrågasatts.

BB har sedan födseln bott tillsammans med henne. Det finns en stark känslomässig anknytning mellan dem. Enligt barnpsykiatrikern Anders Andersson är denna anknytning mycket viktig, och det ska mycket starka skäl till innan man skiljer mor och dotter från varandra. Han betonar också släktanknytningen för barnet gentemot morföräldragenerationen. Dessa bedömningar gör han utifrån ett barnperspektiv.

Kammarrätten konstaterar att den av henne föreslagna lösningen med ett gemensamt boende är fullt ut tillräcklig för stunden men övergår sedan till ren spekulering i hur de sociala förhållandena kan komma att ändras över tid.

Kammarrätten har farhågor beträffande BB i ett långt perspektiv, hela hennes uppväxt. Hon ifrågasätter om någon verkligen kan överblicka BBs förhållanden under de kommande sjutton åren och om kammarrättens synsätt står i överens-

Mål nr
1856-09

stämme med LVU:s tillämpningsområde. Även om det är rimligt att se utifrån ett längre perspektiv på den erbjudna vården än ”temporärt” kan inte gärna sådana krav ställas att sjuttonåriga garantier ska lämnas. Sådana garantier finns inte.

Socialnämnden bestrider bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Av nämndens utredning framgår att AA inte har förmåga vare sig nu eller i framtiden att ta ett adekvat föräldraansvar för BB. AA har en lindrig utvecklingsstörning som innebär att hon ligger på en tioårings begåvningsnivå. Detta kommer inte att förändras över tid. Inga insatser till stöd för AA kommer därför att vara tillräckliga för att tillförsäkra BB en god vård och fostran.

AA har i kammarrätten uppgett att det är mormor CC som kommer att ta ansvar för BB, men AAs ombud säger att det är AA som ska ta ansvaret. Ansvarsfrågan är viktig att klargöra. Socialnämndens bedömning är att AA utifrån sina brister inte har förmåga och därmed inte är lämplig att ta vårdnadsansvaret för BB. I ett gemensamt boende är det oklart vem som kommer att ta huvudansvaret för att BB ska få sina behov tillgodosedda. Om AA hade varit normalbegåvad men behövt stöd i sitt föräldraskap, hade situationen varit en annan. Då hade ett gemensamt boende kanske varit tillräckligt. I den situation som nu är kan inte ett gemensamt boende lösa problemen med hur BBs behov ska tillgodoses. I ett gemensamt boende finns inte något inslag av vård som alla är överens om att BB behöver. Socialnämnden kan inte ställa krav på ett gemensamt boende.

Det är förmodligen mormor CC som ska ta ansvar för BB enligt AAs alternativa vårdplan. Hennes erfarenheter av barn ligger drygt trettio år tillbaka i tiden, och utifrån hennes egen beskrivning av hur hon uppfostrade AA bedöms hon inte lämplig som vårdnadshavare för BB. Att tro att enbart släktband löser alla problem och tveksamheter, som finns kring CCs höga ålder, ohälsa och oförmåga att förstå BBs behov, är att bortse från vad som är bäst för BB.

Socialnämnden kan inte garantera att ett familjehem ska vara stabilt i sjutton år framåt, men det tilltänkta familjehemmet är utrett och godkänt av socialnämnden och har bedömts lämpligt att ta emot ett barn. Vid en eventuell separation i familjehemmet har socialnämnden att bevaka BBs intressen. Skulle den

Mål nr
1856-09

situationen uppstå, har BB ändå fått en trygg och stabil grund att stå på. I det gemensamma boendet är risken stor att hon utvecklar en otrygg eller undvikande anknytning.

Familjen där BB placerades efter kammarrättens dom ansåg att BB var utvecklingsförsenad på de flesta områden; motoriskt, känslomässigt och kognitivt. Socialnämnden bedömer att BBs hälsa och utveckling redan har skadats av att hon inte har fått sina behov tillgodosedda. Nämnden är ytterst tveksam till om det gemensamma boendet ens i ett kort perspektiv kan tillgodose BBs behov.

BBs offentliga biträde medger bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Frågan är om eventuella framtida omsorgsbrister kan ligga till grund för ett beslut enligt LVU. Endast högst sannolika och påtagliga omsorgsbrister som kan förutses ligga någorlunda nära i tiden bör beaktas vid domstolens prövning. CC och hennes sambo har i dag goda möjligheter att kompensera de omsorgsbrister som fortfarande föreligger. De är synnerligen engagerade i och måna om BB. Det finns också en stark anknytning mellan dem. Det finns inte något tvivel om att AA kommer att fortsätta att bo tillsammans med dem. Socialnämnden har också mycket goda möjligheter att, genom det stöd nämnden kan ge, kontrollera att boendesituationen är bestående över tid.

CC är nyss fyllda 60 år och DD drygt 50 år, och de är således visserligen något äldre. Enligt vad de har uppgett så är deras hälsotillstånd gott. Om deras stöd av någon anledning skulle försvagas eller till och med upphöra när BB är t.ex. 10 - 15 år, har de ändå kunnat tillföra henne en god och trygg uppväxt inom familjen och en uppväxt där hennes mor har kunnat ha en stor och naturlig roll i hennes liv. Vid den tidpunkten bör också en ny bedömning göras av vilket omsorgsbehov som BB då kan ha och i vilken mån AA kan tillgodose det själv eller med andra stödåtgärder. Kammarrätten har starkt övervärderat de osäkerhetsfaktorer som nämns i domen.

AA har i Regeringsrätten åberopat en journalanteckning förd vid ett besök för allmänundersökning och utvecklingsbedömning av BB den 14 april 2009 av leg. läkaren Mats Lundström vid barn- och ungdomskliniken vid Norrlands

Mål nr
1856-09

universitetssjukhus. Av anteckningen framgår bl.a. att BBs allmäntillstånd är gott och att hon är en pigg, alert flicka som ger en mycket god kontakt. Mats Lundströms bedömning är att hon uppvisar ett helt normalt fysiskt status och därtill en helt normal psykomotorisk utveckling. Tillväxtmässigt är hon helt adekvat och det finns inga tecken till näringsbrist eller vanvård. Hon är ett friskt barn.

AA har även åberopat en journalanteckning från ett besök på barnvårdscentralen den 13 maj 2009 av vilken framgår att BB är pigg och går upp fint i vikt.

SKÅLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Enligt 1 § andra stycket LVU ska den som är under 18 år beredas vård, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Enligt femte stycket ska vid beslut enligt denna lag vad som är bäst för den unge vara avgörande.

Enligt 2 § LVU ska vård beslutas om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

I förarbetena uttalas i fråga om rekvisitet påtaglig risk för skada bl.a. följande. För ett ingripande med stöd av lagen måste krävas att det inte är fråga om en obetydlig, oklar eller avlägsen risk för den unge utan om en klar och konkret risk för skada på den unges hälsa eller utveckling. Det ska gå att konstatera att risken för skada har en sådan inverkan på barnets hälsa eller utveckling att barnet har ett tydligt vårdbehov. Det får inte vara fråga om något subjektivt antagande om att barnet löper risk att skadas. Det måste alltså finnas konkreta omständigheter som talar för att risk för skada föreligger. I uttrycket ”påtaglig risk för skada” ligger att det inte kan vara fråga om någon ringa risk för skada (prop. 1989/90:28 s. 62, 63 och 107).

Mål nr
1856-09

AA är ensam vårdnadshavare för BB. Från BBs födelse i mars 2008 fram till i februari 2009 vistades de på familjegården Skogsdungen. Av där utförd utredning framgår att AA till följd av en lindrig utvecklingsstörning brister i sin förmåga att ge BB adekvat omsorg. Socialnämnden anser därför att BB behöver vård och omsorg utanför hemmet, i form av en stadigvarande familjehemsplacering, för att hennes hälsa och utveckling inte ska ta skada.

AA har vitsordat att hon brister i sin förmåga att ge BB en fullgod omsorg och att hon inte på egen hand klarar att tillgodose hennes behov, men hon samtycker inte till en familjehemsplacering. Hon har i underinstanserna uppgett att hon vill bo tillsammans med BB hos sin mor, CC, och hennes sambo, DD. Hon har även förklarat sig beredd att ta emot stödinsatser i det gemensamma boendet i den omfattning som socialnämnden finner nödvändigt. På detta sätt anser hon att hennes bristande omsorgsförmåga kan kompenseras.

Sedan februari 2009 bor AA och BB hos CC och DD. Annat har inte framkommit än att AA liksom CC och DD är positiva till denna lösning för att BBs behov ska kunna tillgodoses. Det finns inte heller anledning att betvivla deras uttalanden om att de är positiva till att hjälp- och stödinsatser ges av socialnämnden i hemmet. Den fråga som då måste ställas är om nämnden, mot bakgrund av nu redovisade förhållanden, kan anses ha visat att det finns en påtaglig risk för skada beträffande BBs hälsa eller utveckling och att det således finns förutsättningar för att bereda BB vård enligt LVU.

En så allvarlig åtgärd som tvångsomhändertagande av barn får inte vidtas utan tungt vägande skäl. För att en risk i detta sammanhang ska kunna anses som påtaglig krävs, som redan framhållits, att det inte är fråga om en oklar eller avlägsen risk. Vid den bedömning som ska göras måste utgångspunkten vara barnets aktuella situation och en närliggande eller klart förutsebar utveckling av denna. Hypotetiska resonemang om framtida händelser kan således inte ligga till grund för ett beslut om tvångsvård.

Den medicinska utredning som finns tillgänglig i målet ger vid handen att BB har utvecklats normalt såväl fysiskt som psykiskt och att hon är ett friskt barn. Det

finns således inte stöd för socialnämndens bedömning att BBs hälsa och utveckling redan har skadats. Det har inte heller kommit fram att BB skulle vara ett barn med särskilda behov.

Socialnämndens utredning inför ansökan om vård enligt LVU avsåg huvudsakligen AAs omsorgsförmåga. Förhållandena i CCs och DDs hem och AAs planer på att bo hos dem tillsammans med BB berördes inte närmare. Frågan aktualiserades dock i länsrätten. Länsrätten fann inte annat visat än att BB skulle kunna få den vård och omsorg som hon är i behov av för sin utveckling genom ett gemensamt boende i kombination med de stödinsatser som AA hade föreslagit. Kammarrätten kunde inte heller finna annat än att BB i dag skulle vara tillförsäkrad nödvändig vård och omsorg på detta sätt. Utredningen i underinstanserna och vad som framkommit i Regeringsrätten föranleder inte Regeringsrätten att göra någon annan bedömning i denna del.

I målet har gjorts gällande att eventuella framtida händelser kan komma att innebära en påtaglig risk för BBs hälsa eller utveckling och att hon därför är i behov av vård enligt LVU. Kammarrätten har ansett att det är högst osäkert om CC och DD med hänsyn till sin ålder – sett över tid – orkar ta sin del av ansvaret för BB samt att det inte kan uteslutas att AA förr eller senare vill skaffa sig en egen familj och då ha ett eget boende tillsammans med BB. Kammarrätten har funnit att det är alltför många osäkra faktorer i AAs vårdalternativ för att BB ska kunna garanteras behövlig vård under hela sin uppväxttid. Nämnda riskfaktorer är dock enligt Regeringsrätten alltför oklara och hypotetiska och kan därför inte läggas till grund för ett beslut om tvångsvård.

Mål nr
1856-09

Regeringsrätten finner mot denna bakgrund inte visat att det på grund av brister i omsorgen finns en påtaglig risk för att BBs hälsa eller utveckling skadas. Därmed finns det inte förutsättningar att besluta om vård enligt LVU. AAs överklagande ska därför bifallas.

Sten Heckscher

Susanne Billum

Carina Stävberg

Peter Kindlund

Kristina Ståhl

Jonatan Wahlberg
Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd. I

Föredraget 2009-05-27